



без разлика што со нив не се согласува едната од страните во спорот. Ваквиот пристап може да помогне во доаѓањето до некои одговори на многубројните прашања. Имено, може да се констатира дека од 1945 година, кога е одржан Првиот црковен народен собор во Скопје, на кој е донесена Резолуцијата за обновување на Охридската архиепископија како Македонска православна црква, па до денес односите меѓу верските заедници се проследени со постојани осцилации. Како што е познато, СПЦ не ја признава оваа одлука и се обидува да влијае врз тогашното свештенство во Македонија за да се откаже од намерата да биде автокефална црква. По неколку години Архијерејскиот собор на СПЦ се согласува со одлуките на македонскиот Црковен народен собор од јуни 1959 година, откако Иницијативниот одбор прифаќа одредени редукации: наместо како автокефална црква бара да биде признаена како самостојна. Одлуката за самостојност на МПЦ, според црковните канони и практика, добива легитимитет со отслужувањето заедничка литургија со високите свештенства на СПЦ и МПЦ во Македонија. Во наредните години, до 1966 година, односите меѓу двете цркви се коректни, односно императивот на МПЦ да биде автокефална црква, и покрај свесноста дека таквата постапка ги нарушува односите со СПЦ, бидејќи таа тоа не го прифаќа е поголем од потре-

## КОКЕТИРАЊЕ СО РЕЛИГИЈАТА И СО ЧОВЕКОВИТЕ ПРАВА

■ Разговорот го водеше:  
Кокан СТОЈЧЕВ

☀ Црковниот спор меѓу МПЦ и СПЦ е во застој, бидејќи двете цркви остануваат на своите ставови. Што всушност ги раздвојува црквите: национализмот, политиката или канонските правила?

**МЛАДЕНОВСКИ:** Односите меѓу МПЦ и СПЦ треба да се разгледуваат, не само од аспект на денешните актуелни случувања, туку и во контекст на историските услови кога се случуваат одредени постапки, одлуки или изјави на личности и институции, клучни за решавање на спорот. Факт е дека секоја од страните цврсто стои на своите одлуки, а притисокот, колку што е поголем од надвор, соодветно ја зајакнува реше-

носта да се истрае во претходно утврдената намера. Една од основните карактеристики на црквата е тоа што донесените одлуки, втемелени врз одредено верско учење, не ги менува често, а тоа особено се однесува на одлуките на Синодот. Во наредниот период, кој може да биде многу долг, ниедна од страните нема намера еднострано да ги отповика сопствените одлуки затоа што од аспект на актуелниот спор тоа ќе биде протолкувано како попуштање пред притисокот. Нивните заемни односи, за кои сега се оценува дека се наоѓаат во сериозен спор, можат долго време да бидат заладени. Постои став дека најголемиот дел од донесените одлуки се спорни и за двете страни. Имено, потребно е како реалност да се прифатат досегашните одлуки и постапки, која е фактичка и од која се тргнува независно,

бата да се биде во канонско единство со СПЦ без автокефален статус. На 17 јули 1967 година, на Третиот црковен народен собор, во Охрид во црквата "Св. Климент Охридски" е прогласена автокефална Македонската православна црква. Правото на МПЦ за автокефалност не може да се гледа низ очите на српските свештеници, особено не откако Република Македонија е независна држава. Децениското однесување на СПЦ не може поинаку да се прочита освен како континуирана стратегија на притисок и инсистирање на потребата од спојување на црквата и државата.

☀ Прашањето за положбата на МПЦ во земјава ја покренува дилемата колку државата може да биде одвоена од Црквата, бидејќи постои папочна врска меѓу македонскиот народ и МПЦ?

**МЛАДЕНОВСКИ:** Односите меѓу државата и Црквата се регулирани со Уставот, кој истакнува дека постои одвоеност, односно МПЦ има автономија во својата работа и таа не учествува во водењето со државата. Правно гледано, во Македонија, сите регистрирани верски заедници се еднакви пред законот и затоа критиките околу ова прашање за наводно кршење на верските права и слободи на одредени личности се неосновани. Црквата како институција не може да претендира да го задржи статусот кој го имала во минатото во односите со државата, а сметам дека стивнаа и ставовите на свештениците од МПЦ за одредена попривилегирана позиција во однос на другите верски заедници. Што се однесува до поврзаноста на МПЦ со македонскиот народ, таа се негува во текот на севкупното нејзино постоење на овие простори. Речиси сите православни цркви ја потенцираат врската со сопствениот народ и претендираат да го имаат правото на негов единствен и вистински заштитник, а од друга страна и самиот народ низ историјата се жртвува во спасувањето на сопствената црква и вера. Но, факт е дека во Македонија постојат и други верски заедници кон кои одредени припадници на македонскиот народ се идентификуваат во нивното учење.

☀ Денес прашањето за јурисдикција на црквата се врзува со територијата на државата во која се наоѓа духовниот центар, а оттаму и името на МПЦ. Дали тоа е против строгите правила на каноните или практиката го урива принципот?

**МЛАДЕНОВСКИ:** Историски гледано, одредени цркви на Балканот се обновени со слабеењето на Османлиската империја, а особено со зајакнувањето на државата како институција. Кај балканските народи, каде што православие е доминантна и мнозинска религија, црквата добива статус на државна црква, а верското учење станува идеолошка матрица во општеството. Искуството покажува дека дејствувањето на православните цркви секогаш е поврзано за одредена територија. Во минатиот век, со формирањето современи држави православните цркви успеаја да ги изградат и да ги зацврстат сопствените позиции. Со текот на времето, во името на верската заедница црквата го додава и името на државата. На тој начин се промовира цврстото определување за спојување на нацијата (народот) и државата со православната црква. Секоја црква, покрај верското учење кое не се менува, води и одреде-

на политика која може, но и не мора да се темели врз црковните догми. Имено, пред одвојувањето на државата од црквата, може да се забележи дека таа всушност многу вешто кокетира со сите други институции во актуелната општествено-политичка ситуација. Таа, како дел од власта, е принудена на компромиси, дури и на отстапки кои не се по нејзина волја или се во спротивност со верското учење. Во односите меѓу народите, државите и црквите кои постоеле или постојат на Балканот, не може за потребите на одреден актуелен политички момент историската практика селективно и механички да се преликува во сегашните општествени услови. Исто така, не може одредена одлука која црквата ја донела во едно друго време да биде фетишизирана и на неа да се гледа исклучително догматски, без да се прифатат новите историски реалности, Македонија и Србија се независни др-

дејствуваат верските заедници на нејзина територија. Тоа е неприкосновено право на секоја самостојна држава, кое не може да го оспори или врз него да влијае која и да било верска заедница, а во ниеден случај ниту друга држава. Меѓународно признатиот статус на денешните држави, произлезени од поранешна СФРЈ, резултира со радикално променети позиции на верските заедници и на нивните заемни односи. Спротивно на реалниот геополитички контекст, дури и на здравиот разум, политиката на СПЦ во односите со МПЦ се темели врз минатото, а тоа значи да се негира потребата на МПЦ за автокефалност.

☀ Што значат потписите на македонските митрополити на Нишкиот документ, кој подоцна Синодот го одби и го нарече работен текст? Која е тежина на нивните потписи?




Педесет приврзаници на Зоран Вранишковски дојдоа во Велешкиот суд, за да го проследат судскиот процес. Четворица од нив беа причина судијата Валентин Зафиров да го одложи судењето. Имено, тие стоеја, а судијата тоа не го дозволуваше. Тој побара од судската полиција да обезбеди услови за одржување на главниот претрес, но Јовановите следбеници не сакаа да излезат надвор. Претседателот на Велешкиот суд, Јордан Лазаров, и судијата Валентин Зафиров не успеаја да постигнат компромис по ова прашање. Инаку, Зоран Вранишковски требаше да одговара по обвинението за проневера на повеќе од 200.000 евра црковни пари.

жави. Затоа, и покрај жестоките критики кои во овој период СПЦ ги упатува на адреса на МПЦ, за непочитување на црковните канони при добивањето автокефален статус, може да се констатира дека православните цркви на Балканот, исто така, биле недоследни во нивната примена и почитување. Недоследноста во примената на црковните канони од страна на верските институции и органи, како и нивна политизација, е во корелација со силата на државата каде што дејствува црквата. Денес, 14 години по осамостојувањето на Македонија, одредени елити од верските заедници на соседните земји се "заглибени" во временскиот процеп со мисла од времето на феудализмот, а кон државава се однесуваат со негирање на елементарните факти. Во поглед на содржината на изјавите и однесувањето на поединци од нивната страна, постои целосно отсуство на рационалност. Неспорен факт е дека МПЦ дејствува во рамките на македонската држава, која со Устав и со закон ги пропишува условите според кои

**МЛАДЕНОВСКИ:** Инсистирањето од страна на МПЦ да биде призната од СПЦ, но и барањето на Српската црква тоа да биде изведено под посебни услови, со кои се прифаќа подреден статус во односите со неа, претставува анахронизам. Истовремено, формалното признавање на МПЦ од страна на СПЦ не може во ниту еден случај да подразбира пречекорување, одземање или намалување на ингеренциите на македонската држава во односите со верските заедници. Ниту една верска заедница нема право да потпише договор со друга верска заедница со кој се негира постоењето на македонската држава, се прекројува нејзиното име, односно се оспорува самобитноста на македонскиот народ. Реакцијата која се јави во македонската јавност по потпишувањето на т.н. Нишки договор меѓу претставниците на МПЦ и СПЦ, е пример со кој Црквата ги пречекорува добиените ингеренции од сопствената држава, кога станува збор за соработката со други

верски заедници надвор од државата. Во овој момент, доколку се гледа на работите, потпишаниот документ никого не го обврзува, но во иднина може да се очекува тој повторно да ги оптоварува евентуалните идни преговори, со барање за негово почитување и имплементирање на содржината. Со отфрлањето на содржината на Нацрт-текстот од страна на Синодот на МПЦ, кој го потпишаа нејзини официјални претставници, се покажа дека потписниците ги пречекориле надлежностите добиени од МПЦ. Нишките преговори, како што покажа и практиката, со постојните персонални структури и официјални претставници не придонесоа за подобрување на односите меѓу двете цркви. Напротив, факт е дека така како што завршија тие само ги влошија. Ако двете страни инсистираат на досегашните принципи на исклучивост и ако се доживуваат како субјекти при што некој треба нешто да добие, а другиот мора задолжително нешто да изгуби, тогаш во догледно време спорот нема да биде решен, а сигурно не и со овие личности во врвот на свештенството на двете цркви. Пред да почнат нови преговори задолжително е МПЦ да ги промовира сопствените критериуми за рамноправен статус, да ја дефинира целта, како што е автокефален статус, канонско единство или редовна комуникација, да утврдат личности од повеќе нивоа, кои со прецизни овластувања и време за кое треба да се постигне целта, ќе го решат проблемот. Практиката од односите во православните цркви покажа дека за решавање на овој вид проблеми се потребни децении и затоа секоја генерација свештеници треба да гради по малку и стабилно. Нема потреба сегашните свештеници да бидат оптоварени со помислата дека тие ја имаат обврската да го решат проблемот, односно да сметаат дека ако не го решат нема да бидат успешни во градењето добри односи со СПЦ и со другите православни верски заедници.

 **Случајот "Вранишковски"** уште повеќе ги комплицира затегнатите односи меѓу сестринските цркви, но тој влегува во нова фаза, која е поврзана со пропевера на пари, а не со прашањето на верска нетрпеливост и ширење расна омраза. Како треба да се гледа на поврзаноста на овие елементи во посочениот случај?

**МЛАДЕНОВСКИ:** Во односите меѓу МПЦ и СПЦ постојат наталожени и нерешени проблеми, а случајот "Вранишковски" покажа дека корпусот проблеми излегува од рамките на Црквата и се доведува во полето на државните рабо-

ти. Сега тоа само по себе создава проблеми во односите со државите. Затоа, во овој момент, црковните проблеми станаа државни и ако продолжи медиумската активност со акцент на неговите права, а нема причина СПЦ да престане, во делот на почитувањето на верските права и слободи, Македонија станува предмет на перцепција, која ја вршат релевантни институции и органи. Но, од моментот кога Вранишковски почна да дејствува, пред сè, под диктат на СПЦ и како нејзин егзарх, надвор од рамките на Уставот и спротивно на законите кои ја регулираат работата на верските заедници во Македонија, се препознава политичката определба на СПЦ, непризнавањето на правото на МПЦ на автокефалност (црквата и државата се едно), се оспорува и се негира правото на македонскиот народ на сопствена држава

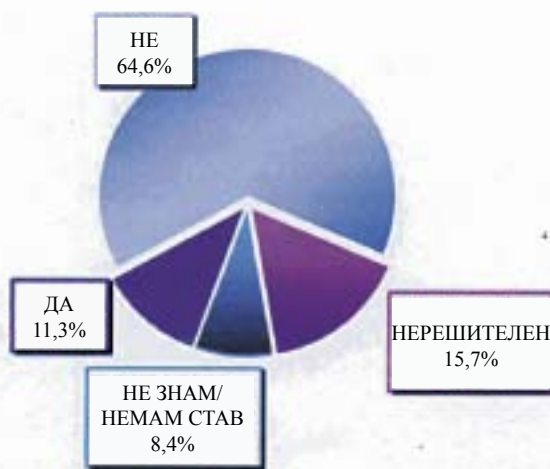
Актуелната политика на СПЦ има намера експлоатирајќи го овој случај да добие поволни бенефиции во светот, претставувајќи се како црква која ги негува христијанските и европските вредности. Претставата која во јавноста ја создава СПЦ е дека Вранишковски е маченик и жртва на систем, кој не ги почитува елементарните верски права и слободи. Но, за Вранишковски не се говори како за лице кое е обвинето за криминал и за друг вид кривични дела, туку за лице кое е казнето поради личното убедување во сопствената вера. Значи, една контроверзна личност, која додека беше владика во Македонија се произведе во "фактор" кој влијае во актуелните односи меѓу СПЦ и МПЦ. За неговата судбина се загрижени и плачат највисоките државни раководители на северниот сосед, дури се нарушуваат и



Според резултатите од истражувањето на Центарот за маркетинг истражувања MARTEN BOARD INTERNATIONAL лиценцен партнер BMRB од Лондон, спроведени во август 2005 година во Србија.

**Дали спорите меѓу Српската и Македонската православна црква ќе ги загрозат добрите односи меѓу народите на Србија и Македонија?**

**Повеќе од две третини од испитаниците (64,6%) смета дека спорите меѓу црквите нема да влијае на добрите односи меѓу народите на Србија и Македонија.**



итн. Во изминативе дваесеттина години некои свештеници промовираа националистичка политика во односите со другите народи, од која СПЦ никогаш не се огради, а со тоа придонесоа да бидат повредени и основните христијански вредности. СПЦ продолжува да ја води ваквата политика, што потврдува дека таа е заложник на сопственото минато, кое во најголем дел го карактеризира недостиг на толеранција кон различните од себе, национализам и омраза кон соседите. Некои врвни свештеници на СПЦ имаат голема причина да се срамот од поддршката која ѝ ја даваа на политиката, која беше националистичка и ја предизвика војната на овие простори.

економските односи меѓу стопанствениците. Најверојатно по издржувањето на затворските казни, во соработка со своите ментори, тој има намера да се претстави како маченик за верата и жртва на недемократскиот систем. На крајот на краиштата, еве и под претпоставка дека на лицето Вранишковски му се повредени правата, македонскиот судски систем има можности во предвидена законска постапка да ја коригира претходно донесената одлука на Судот. Но, ако Вранишковски не добие правна сатисфакција во македонските судови, како и секој граѓанин на Македонија, може да бара правда пред Европскиот суд за човекови права во Стразбур.